

DEBATT & INNLEGG

Vi må bruke intelligente maskiner der hvor lavkostland bruker billig arbeidskraft, lage produkter som lavtlønte, uskolerte arbeidere ikke kan klare og utvikle nye produkter, produksjonsprosesser og tjenester som verden ikke har sett før. Dette får vi ikke til uten solid forskning, skriver *Geir Stene-Larsen*, leder av hovedstyret i Norges forskningsråd.

Styrket forskning

Norske FoU-institutter omsetter for nesten seks milliarder kroner, og gir et betydelig bidrag til næringsliv og samfunnsutvikling. Likevel har instituttsektoren på mange måter en uavklart posisjon. Noen mener at den er for stor, at den stjeler ressurser fra andre, og at den holder for lav kvalitet. Andre mener at dens betydning for innovasjon og verdiskapning er undervurdert, og at den har urimelige konkurransebetingelser i forhold til institutter i andre land.

Selv om det i den forrige forskningsmeldingen i 1999 ble slått fast at instituttsektoren burde styrkes, er den økonomiske situasjonen for instituttene blitt verre. Styrkemessig har sektoren tapt terreng i forhold til universitetene. Når regjeringen nå skriver en ny forskningsmelding, bør det komme tydelige signaler om instituttsektorens fremtid.

Forskningsrådet mener at Norge har behov for institutter som er konkurransedyktige internasjonalt, som holder høy kvalitet, og som kan dekke næringslivets og den offentlige forvaltningens behov. Derfor må vi satse aktivt på dem.

Hvordan skal det skje? Instituttsektoren er heterogen. Størrelse, kvalitet og konkurransebetingelser varierer betydelig.

Det sier seg selv at det ikke finnes et enkelt svar for alle. Forskningsrådet vil imidlertid bidra til et løft for denne sektoren på følgende måte:

- Erfaring viser at forskningsinstituttene trenger den usikkerheten og det incitamentet konkurranse gir for å kunne levere gode og nyttige produkter på en effektiv måte. I tillegg gir dette incitament for omstilling etter skiftende behov. De få som har lite eller ingen konkurranse i dag, bør derfor få endret sine rammebetingelser.
- Skal norske institutter klare å konkurrere i et internasjonalt

marked, må de ha noenlunde samme rammebetingelser som sine konkurrenter. Noen av de mest konkurranseutsatte instituttene har så lav basisfinansiering at det er lite rom for å drive den langsiktige forskningen som trengs.

Dette kan svekke deres attraktivitet i kunnskapsmarkedet, og gjøre instituttene mindre verdifulle for samfunnet. Derfor må vi styrke finansieringen av de mest konkurranseutsatte instituttene.

- Forskningsrådets evalueringer viser at instituttsektoren generelt sett holder høy kvalitet, og at brukerne er fornøyde. De norske forskningsinstituttene får god uttelling i konkurransen om midler fra EU-programmer. Flere har

ETTERLYSER. Mangelen på forskningslokomotiver og stort innslag av små bedrifter får store konsekvenser for måten vi må bygge opp vårt forskningssystem på, skriver Geir Stene-Larsen. Foto: Sverre Houmb

markert seg internasjonalt. Men det er også stor variasjon. En rekke institutter har for lav forskningskvalitet. Forskningsrådet vil arbeide for et system som sikrer at det lønner seg å være god, og at det får konsekvenser hvis man presterer dårlig.

- Instituttene har mange ulike roller. Skal de kunne fylle disse, må det ikke være uklarhet om hva som er samfunnets forventninger i forhold til instituttene. Forskningsrådet vil gå inn for at institutter som forvalter et nasjonalt ansvar, må få dette tydelig definert og finansiert adskilt fra den øvrige konkurranseutsatte virksomheten. Det gjelder for eksempel institutter som har nasjonale overvåkings-, forvaltnings- og beredskapsoppgaver.
- De siste årene har universiteter og høyskoler fått en helt annen frihet til å organisere sin virksomhet slik man selv ser seg tjent med, blant annet i forhold til oppdragsforskning. Dette kan i noen tilfeller lede til at nye enheter etableres og konkurransen skjerpes. Men hovedmønsteret bør være at

institutter/universiteter og høyskoler forener krefter. Dette vil gi mer kraftfulle allianser i forhold til en skjerpet konkurranse om forskningskontrakter med miljøer også i andre land.

Instituttsektoren er forholdsvis stor i Norge. Det er tre hovedgrunner til at den bør fortsette å være det. Den ene er at vi har en næringsstruktur som er preget av mange små og mellomstore bedrifter, som ikke er istand til å drive forskning selv. De har for få ansatte og for liten økonomisk slagkraft til det, og mange forvalter heller ikke den kompetansen de trenger for å kunne formulere sine FoU-behov.

Den andre grunnen er at vi har en stor offentlig sektor som trenger forskning for å forbedre sine tjenester. Vårt høye lønnsnivå gjør det nødvendig å utvikle stadig mer effektive offentlige tjenester. Slik effektivisering kan bli et viktig konkurransefortrinn for næringslivet i fremtiden. Den tredje er at vi har for få forskningslokomotiver. Sett i forhold til befolkningens størrelse, er ikke de offentlige be-

vilgningene til forskning særlig mye lavere i Norge enn i land det er naturlig å sammenligne med. Den største forskjellen er at det utføres langt mindre forskning i næringslivet i Norge. En viktig årsak til dette er at Norge har få store bedrifter som fungerer som nasjonale forskningslokomotiver, slik for eksempel Nokia gjør i Finland og Astra i Sverige.

Mangelen på forskningslokomotiver og stort innslag av små bedrifter får store konsekvenser for måten vi må bygge opp vårt forskningssystem på. Det fører til at det offentlige må bidra med en større del av forskningsfinansieringen, og at vi blir mer avhengig av en solid instituttsektor for å fylle disse hullene. Universitetene og høyskolene kan nok også i noen grad bidra til dette, men deres viktigste oppgave vil være å utdanne personell med den kompetansen bedriftene og det offentlige trenger og bidra med den langsiktige grunnforskningen som anvendt forskning og utviklingsarbeid bygger på.

Sjabloner om eierskap, Steensnæs?

I DN 1. november bekjenner stortingsrepresentant Einar Steensnæs sin tro på familieeierskapet, som han mener kjennetegnes av forsiktighet, nøkternhet, forsvarlighet, risikovillighet og ansvarsfølelse. Derfor mener han våre forskningsresultater i DN 14. oktober om tvilsom verdieffekt av langsiktig eierskap i norske børsselskaper ikke gjelder familieselskaper.

Steensnæs synes også vi har sjablonmessig fremstillings-

form og sviktende formidlings-eвне.

På det første punktet slår Steensnæs inn åpne dører. Vår kronikk rapporterte vitterlig positiv verdieffekt av langsiktig, børsnotert familieeierskap (direkte eierskap). Vi skrev også at resultatet kan skyldes sterke økonomiske eierinsentiver og tette bånd mellom eierskap og ledelse. Resultatet er forøvrig konsistent med funn fra vår tidligere forskning om tidsuavhengig familieeierskap.

Vi brukte dessuten 19 linjer på å sannsynliggjøre at unoterte selskaper eies og ledes på måter som gjør det vanskelig å generalisere våre funn. Derfor er vi enig med Steensnæs i at familieselskaper fortjener mer forskeroppmerksomhet, og bidrar gjerne til dette. Steensnæs innvending om unyansert fremstilling tror vi må vurderes ut fra hva de fleste trodde om saken på forhånd, hva vi fant, og hvilket medium vi brukte.

Offentlig eierskapsdebatt

kjennetegnes av sterke meninger på tynt faglig grunnlag. Derfor blomstrer populæroppfatninger som at langsiktig eierskap er best, at norske eiere er bedre enn utenlandske, at livet blir bedre når offentlig eierskap privatiseres og at styrene friskner til når kvinner erstatter menn. Vi har forsket i to år på en av disse populæroppfatningene og funnet at den avviker sterkt fra virkeligheten.

Hovedbudskapet i kronikken ble da at langsiktig eierskap i

norske børsselskaper er sjeldent og oppskrytt. Vi tror nyansering av denne overraskelsesmeldingen utover det vi faktisk gjorde, ville ha svekket formidlingsverdien.

Øyvind Böhren,
Richard Priestley og
Bernt Arne Ødegaard,
institutt for finansiell økonomi,
Handelshøyskolen BI.

Flere innlegg neste side

